

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА НА ОБЩИНИТЕ - ОЦЕНКА НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

**Силвия Тодорова Димитрова, silvia_dimitrova@ue-varna.bg
Катедра „Управление и администрация“
Икономически университет - Варна**

Резюме: Съществен елемент на публичните политики е областта на културата. Значим момент при провеждането на културната политика, от гледна точка на отличимост на общините, е оценката ѝ от населението, за което е разработена. Целта на настоящата публикация е да представи подкрепата на местното население за провежданата културна политика като оценка относно включващите се в нея: културни дейности, приоритети, сегментиране на потребителите (местни жители и посетители) и съгласуваност с други публични политики.

Статията представя резултатите от изследване на населението относно провежданата културна политика в шест общини в България – Каварна, Балчик, Бяла, Шабла, Аврен и Долни Чифлик. С помощта на анкетни карти са получени оценки за културните дейности, инфраструктурата, приоритетите и проблемните места, както и съгласуваността с останалите публични политики. Най-високо оценени са Каварна и Балчик относно разнообразието, наситеността на културния календар и културната инфраструктура, както и спрямо съгласуваността на публичните политики. Като цяло, най-висока степен на съгласуваност между публичните политики се наблюдава между културната политика и сферата на туризма. Резултатите показват, че при сегментирането на местни жители и посетители не може да се даде превес за едната категория. Те са поравно представени като потребители на културната политика.

Ключови думи: културна политика, културни дейности, културна инфраструктура, оценка

JEL: H41, H83, Z18

CULTURAL POLICY OF MUNICIPALITIES – LOCAL POPULATION’S EVALUATION

**Silvia Todorova Dimitrova, silvia_dimitrova@ue-varna.bg
Department “Management and administration”
University of Economics - Varna**

Abstract: An essential element of public policy is the field of culture. In this sense, a significant milestone in the implementation of cultural policy, in terms of the distinctiveness of municipalities, is the assessment of the population, for which it is developed. The aim of this publication is to present the support of the local population for cultural policy by the assessment of included in it: cultural activities, priorities, segmentation of users (residents and visitors) and coherence with other public policies.

The article presents the results of the population survey on cultural policy implemented in six municipalities in Bulgaria - Kavarna, Balchik, Biala, Shabla,

Avren and Dolni Chiflik. With the help of questionnaires were obtained estimates for cultural activities, infrastructure priorities and bottlenecks, as well as consistency with other public policies. Top rated are Kavarna and Balchik on the variety, intensity of the cultural calendar and cultural infrastructure, as well as the consistency of their public policies. Overall, the highest degree of consistency was observed between cultural policy and tourism. The results show that in the segmentation of users we cannot give priority to one category only - locals or visitors. They are equally represented as beneficiaries of cultural policy.

Key words: cultural policy, cultural activities, cultural infrastructure, evaluation

JEL: H41, H83, Z18

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА НА ОБЩИНИТЕ – ОЦЕНКА НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

Силвия Тодорова Димитрова, silvia_dimitrova@ue-varna.bg
Катедра „Управление и администрация“
Икономически университет - Варна

Въведение

В последните години значителен брой населени места по света прилагат идеята за „Творческите градове“, за да съживят растежа и подпомогнат развитието си чрез изкуствата, културата и стимулирането на т.нар. „културни“ и „творчески индустрии“. Това показва актуалността и значимостта на проблемите, свързани с мястото и ролята на културната политика в развитието на общините. За тази цел, е съвсем естествено, че всяко населено място трябва да вземе предвид своите културни ценности, наследство и история. Най-голям успех ще постигнат тези общини, които използват политики, основани на своите ресурси за създаване на благоприятна среда за инвестиции и таланти, местни жители и посетители. От гледна точка на устойчивостта в бъдеще, местата със силно отличима културна политика е по-вероятно да успеят, отколкото тези без такава. Идентифицирането на най-забележимото и характерно за дадено населено място и неговото развитие противостои и на новите тенденции, предизвикани от глобализацията.

Културната политика е областта от публичното управление, която покрива дейностите, свързани с изкуствата и културата. Тя засяга проблеми по подпомагане, законова защита и институции, които представят културното разнообразие и достъп, както и подобряването и даването на гласност на творчески, етнически, социолингвистични изяви на хората. Културната политика „включва в себе си един голям, хетерогенен набор от индивиди и организации, свързани със създаването, производството, представянето, разпространението, запазването и образоването за естетическото наследство, дейности за забавление, продукти и артефакти”¹. Учените я отнасят най-общо до ценностите и принципите, които ръководят обществото по отношение на културните дейности². Започнала е да се обособява като опазване на наследството, израз на идентичността и подкрепа за изкуствата. Едновременно с това се появява и необходимостта от осигуряване с културна инфраструктура – обновяване на съществуващата и обезпечаване на нова - като театри, концертни зали, музеи и галерии, библиотеки.

Най-общо културната политика обхваща дейности, свързани с опазване на наследството, визуални изкуства, сценични изкуства, дизайн, мода, културна инфраструктура, фестивали и други мероприятия и културните индустрии. За да отговори на тези индивидуални изисквания и изпълни най-добре поставените й цели, обикновено се приема, че в състава ѝ влизат³:

¹ Wyszomirski, M.J. Arts and culture. In Salamon, L.M (ed.). The state of nonprofit America. Washington D.C.:Brookings University Press, 2002.

²Atlas, C. Cultural policy: What is it, who makes it, why does it matter? www.nyfa.org/files_uploaded/Pages_65-68.pdf.

³Mundy, S. Cultural policy. A short guide. Council of Europe Publishing, 2000, p.47-69.

- Културно наследство
- Туризм
- Музеи, библиотеки и архиви
- Визуални изкуства и литература
- Сценични изкуства (музика, балет, модерни танци, опера, театър, цирк)
- Културни индустрии
- Медии и обществено разпространение.

Общовалидни цели на културната политика са: опазване и съхраняване на наследството, подкрепа на творческата дейност, свобода на изразяване и творческа работа, демократизиране на културата (тоест най-широко разпространение на образците, издържали проверката на времето и оценката на критиците) и консолидиране на практиките за достъп до тях⁴.

При нарастващата тенденция за използване на културната политика и въобще културата за отличаване на общините⁵, се изисква тя да бъде подкрепена от всички заинтересовани страни по нея – ангажираност на местните власти, подкрепа от бизнеса и неправителствения сектор, както и положителна оценка от населението.

Целта на настоящата публикация е да представи подкрепата на местното население за провежданата културна политика като оценка относно включващите се в нея: културни дейности, приоритети, сегментиране на потребителите (местни жители и посетители) и съгласуваност с други публични политики.

1. Методика на изследването

Проучването е проведено сред населението на територията на общините Шабла, Каварна, Балчик, Бяла, Аврен и Долни чифлик в периода декември 2012 – март 2014 г. въз основа на анкетни карти. Изследва се неговата подкрепа като част от заинтересованите страни и най-голям бенефициент, както и като цяло мнението му за нея. Основните засегнати въпроси в анкетното проучване са свързани с оценката на населението на всяка една община за културната политика по места. Тя е основана върху приоритетите на местните жители относно съдържанието на културната политика (опазване на наследството, създаване на условия за творческа работа, предлагане на разнообразни и

⁴ Mundy, S. Cultural policy. A short guide. Council of Europe Publishing, 2000, Wangermee, R., cit.in D'Angelo, M., Vesperini, P. Cultural policies in Europe: Method and practice of evaluation. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000, Throsby, D. The economics of cultural policy. Cambridge university press, 2010, Bianchini, F. Cultural planning for urban sustainability. In L. Nystro`m & C. Fudge (Eds). Culture and Cities. Cultural Processes and Urban Sustainability, Stockholm, The Swedish Urban Development Council 1999, pp. 34–51.

⁵ Lanza fame, Fr. Culture as an asset for development: Why international cooperation is key? //UNESCO “Culture and Development: A response to the challenges of the Future?”, Sciences Po, Paris, 10 October 2009, www.unesco.org/themes/culture [13.06.2011], Polat, N. Istanbul, Pecs and Essen (Ruhr region): European capitals of culture 2010 and possible effects on regional development. A comparative analysis. //Human resources – the main factor of the regional development, №5, p.212-218, Richards, Gr., Wilson, J. The impact of cultural events on city image: Rotterdam, Cultural capital of Europe 2001// Urban studies, 2004, Vol.41, №10, p.1931-1951 Richards, Gr. What is cultural tourism//, Gray, Cl. Managing cultural policy: Pitfalls and prospects. //Public Administration, Vol. 87, No. 3, 2009, pp. 574–585, Evans, G. Hard-branding the Cultural City. From Prado to Prada.// International Journal of Urban and Regional Research, 2003, 27(2), pp. 417–440.

достъпни културни дейности, обучение и подкрепа на творци), разнообразието на събитията, наситеността на календара, степента на информираност на населението от местната власт относно случващото се в културния живот, балансирането по дихотомии „професионалисти - любители“, „местни - чужди изяви“, „активно - пасивно участие“, оценката за съгласуваността с останалите политики.

В тази връзка анкетната карта е структурирана в няколко блока. На първо място се разглеждат посещаемостта и участието в културни дейности; определяне на степента на важност при избор на културна дейност; оценка на работата на местната администрация; извеждане на приоритети за провежданата културна политика по показатели като разнообразен културен живот, физически достъпни дейности, възможности за културно предприемачество, нови културни дейности и свобода за творческо изразяване, допълнени със зачитане правото на култура. На следващия етап се търси мнението на населението относно дихотомии „професионалисти - любители“, „местни - чужди изяви“, „активно - пасивно участие“. На трето място, целим да открием какво липсва в работата на местната администрация и какво може да се подобри в тази област, както и доколко културната политика се възприема за съгласувана с останалите публични политики. Последните въпроси засягат компетентността на отговорните за културната политика лица във всяка община и демографските характеристики на респондентите.

Опитали сме се да представим цялостно текущото състояние в сферата на културата, застъпвайки идеята, че акцентът стои в предоставянето на платформа за местните общности. Крайната цел е да се запази локална идентичност и усещане за място. По този начин ще се избегне чувството на отчуждение, което е характерно за най-съвременните подходи за регенерация на града и брандиране и им пречи да са различни и устойчиви в дългосрочен план – което се цели с процеса на развитие, основан на културата. Този подход отдолу-нагоре също е в съответствие и с търсената от нас интегрираност на публичните политики в областта на образованието, социалните услуги, здравеопазването и туризма.

Изчисляването на обема на извадката е въз основа на прилагането на формулата за безвъзвратен подбор в случаите, при които n_0/N е минимално число, с равнище на грешка от 7%.

За определяне на обема на извадката е следвана определена последователност, състояща се от следните стъпки:

❖ **определяне на генералната съвкупност** – включва населението над 15-годишна възраст на избраните 6 общини, което по данни на НСИ от 2012 г. наброява 55 217 души⁶. Разпределението по типове населени места е следното:

- община Шабла – 3 946 души (7,15% от генералната съвкупност);
- община Аврен – 6 341 души (11,48%);
- община Бяла – 2 306 души (4,17%);
- община Долни Чифлик – 14 543 души (26,34%);
- община Балчик – 15 985 души (28,95%);
- община Каварна – 12 096 (21,91%).

❖ **определяне на максимално допустимата грешка и гаранционната вероятност** – грешката отразява максималното отклонение на

⁶Национален статистически институт. Население към 01.02.2011 по области, общини, населени места и възраст. Изчисленията са на автора.

резултатите, получени в извадката, от действителните (тези в генералната съвкупност). В случая е възприета грешка в размер на 7% ($\Delta=0,07$), която при подобен обем на генералната съвкупност осигурява максимално доближение на резултати в извадката до действителните такива. Гаранционната вероятност е обичайната за такива проучвания 95%, която съответства на гаранционен множител (t) на стойност 1,96.

❖ **избор на подходяща формула** – приложена е формула за определяне на обема на извадката при разделяне на генералната съвкупност на определени подгрупи, всяка от която съставлява определен дял от общото:

$$n = \frac{t^2 \times p \times q}{\Delta^2}$$

където t е гаранционна вероятност (гаранционен множител); Δ – пределно допустимата грешка, възприета за проучването; p – относителен дял на дадената подгрупа от генералната съвкупност; q – разликата на съответния относителен дял до 100%.

❖ **изчисляване на обема на извадката** – въз основа на прилагането на посочената формула с определеното равнище на грешка и статистическите данни за генералната съвкупност получаваме извадка в обем от 610 души, формирана като сума от разпределението им по общини, както следва:

- в община Шабла – 52 души;
- в община Аврен – 80 души;
- в община Бяла – 31 души;
- в община Долни Чифлик – 152 души;
- в община Балчик – 161 души;
- в община Каварна – 134 души.

От статистическите данни за генералната съвкупност получаваме извадка в обем от 610 души, формирана като сума от разпределението им по общини, както следва:

- в община Шабла – 52 души;
- в община Аврен – 80 души;
- в община Бяла – 31 души;
- в община Долни Чифлик – 152 души;
- в община Балчик – 161 души;
- в община Каварна – 134 души.

Получената стойност отговаря на изискванията за гарантиране на представителност (за избраните 6 общини), като структурата на извадката напълно повтаря разпределението на населението по тип населени места в генералната съвкупност. Обемът на извадката е достатъчно голям, за да доближи нормалното разпределение.

2. Мнение на населението за провежданата културна политика на местно ниво

Един от основните моменти за пълноценна културна политика е *активността на местното население* в културни дейности. Една трета от респондентите в нашето проучване взимат участие в някаква самодейност в областта на културата. От останалите близо половината изразяват желание, но

споделят, че нямат достатъчно време. От значение е големият процент анкетираните, които заявяват, че имат желание да се занимават, но няма къде (вж табл. 1). Тези изведени обобщения загатват необходимостта от обновяване на културната инфраструктура, включително и изграждане на нова такава.

Таблица 1

Участие в самодейност на населението от изследваните общини (в %)

	Не			Да
Участие в кръжок или друга самодейност	66,56%			33,44%
От тях:	Няма къде	Нямам време	Не	
	23,65%	48,28%	27,59%	

За да не пренебрегваме и пасивните участници в културния процес, сме предложили индикатори, влияещи при избора на културна дейност (вж.табл.2). Като най-важен е открит „приоритет от гледна точка на лични предпочитания“, докато неутралната оценка на афишираността на дадено събитие събира най-много гласове. Имаме и значителен брой респонденти, които не дават оценки по предложените от нас индикатори. Той е най-голям на анкетираните от община Долни чифлик.

Таблица 2

Степен на важност при избор на културни дейности от населението на изследваните общини (в брой респонденти)

Показатели	Неотговорили	Най-важен	Донякъде важен	Нито, нито	Донякъде неважен	Неважен
Близост	41	219	236	88	8	18
Удобство	41	201	223	119	17	9
Лесен физически достъп	41	165	228	152	14	10
Лично активно участие	41	160	188	142	29	50
Голямата афишираност	41	101	150	200	59	59
Приоритет от гледна точка на лични предпочитания	41	235	157	121	35	21

Независимо от полаганите усилия от страна на местната администрация, липсата на одобрение и позитивна оценка от населението може да ги омаловажи или обезсмисли. Затова нашето внимание е насочено към това - да проверим как се оценява провежданата културна политика от местните власти от населението (вж. табл.3). На първо място, оценката е направена по отношение на достатъчност на културните дейности, тяхната ценова достъпност и необходимостта от повече информация от страна на общинските власти.

Представените данни показват, че има пропуски в работата на общинските власти според местното население. Показателен е фактът, че за 43,11 % от анкетираните информацията не е достатъчна. Друг притеснителен факт е броят на отговорилите положително на въпроса дали се организират

достатъчно културни дейности. Преобладаващият брой респонденти, считащи, че дейностите са ценово достъпни, не може да бъде компенсиращ на фона на високите проценти относно необходимостта да се организират повече културни дейности и да се дава повече информация от общинските власти.

Таблица 3

Оценка на културната политика от населението в проценти

Отговори Показател	Да	Не	Не мога да преценя
Организира достатъчно културни дейности	39,67	39,84	20,49
Прави ги ценово достъпни	52,79	25,74	21,48
Нужда от повече информация от общинските власти	56,88	43,11	-

На следващо място, едва 11,64% дават отлична оценка на културния живот в тяхната община. Останалите оценки са разпределени процентно, както следва:

- много добра – 21,80;
- добра – 25,57;
- задоволителна – 10,49;
- ниска – 24,59.

Оценката е изчислена въз основа на получени отговори по отделни **индикатори** като:

- Разнообразен културен живот
- Богат културен календар
- Физически достъпни дейности
- Възможности за културно предприемачество
- Нови културни дейности
- Свобода за творческо изразяване.

За нито един от индикаторите най-високите стойности не са в графа „Да, напълно“. *Разнообразният културен живот и физически достъпните дейности* получават най-високи положителни отговори (съответно 66,89% и 69,18%), следвани от богатия културен календар (58,52%). Това е резултат от избраните приоритети от страна на местната администрация, отговорна за културата. Едни от най-често срещаните избори, посочени в аналогично проучване сред местната администрация, са свързани с възможността да се предоставят различни и достъпни културни дейности, да се отговори на културните потребности на населението, състоящи се в предлагането на качествен, разнообразен продукт.

Следващите изводи се отнасят до недостатъчната степен на развитост на *културното предприемачество*. Едва 12% от респондентите считат, че е характерно напълно за тяхната община. И макар да получаваме сравнително висока оценка относно разнообразието и наситеността на културните дейности, не така стоят нещата спрямо новите такива по населени места. Предлагането им изостава от предходните индикатори повече от половина, изразяващо се и в големия дял получени негативни отговори – повече от 57 %.

Близко половината от респондентите дават негативни отговори по отношение *свободата на творческо изразяване*(48,36%). Тоест почти

половината смятат, че няма къде и по какъв начин да развият и демонстрират творческите си заложби.

От друга страна, при пряко зададен въпрос дали техните интереси са защитени по отношение правото на култура едва 165 респонденти отговарят отрицателно или само 27,05%. Останалите се чувстват защитени относно правото на култура, в т.ч. възможност и свобода на изразяване.

Ако изследваме задълбочено по отделни общини същите показатели, ще успеем да открием и водещите общини в културната политика при проучването сред населението (вж табл.4).

С най-високите оценки са Каварна, Бяла и Балчик. Най-слабите оценки съответно са за общините Аврен и Долни чифлик, които са и с най-малко морско крайбрежие. От друга страна, осигуряването на разнообразие и наситеност на културния календар е пряко свързано с източниците на финансиране, които са в най-висока степен диверсифицирани и осигурени от местните власти именно в тези три общини. При тях размерът на бюджетната субсидия, приходите от местни дейности и финансирането от европейски проекти са застъпени в най-висока степен на фона на останалите.

Характерният за културната политика разнообразен културен живот е най-високо оценен именно в Каварна и Балчик. Наситеността на културния календар е с най-голямо признание от жителите на Бяла, следвани от тези в Каварна и отново Балчик.

Позициите се запазват и за следващия показател – *физически достъпни дейности*. При осигуряването на възможности за културно предприемачество, най-висок дял имаме за отрицателните отговори, получени сред респондентите от Аврен. Позитивната оценка и по този показател отново е в Балчик. Относно предлаганите нови дейности не се наблюдава разместване между самите общини, отново Аврен е с най-висок дял негативни оценки, а Шабла - с най-висок положителни.

Във връзка с нашето разбиране, че подобна публична политика трябва да среща одобрението и съпричастност от страна на местните жители, респондентите бяха помолени да ранжират по важност специфичните *дейности на културната политика*, както и да посочат какво, според тях, може да се подобри по съответните области. Резултатите са представени в табл.5, а броят им надхвърля 100, защото респондентите имаха право да посочват повече от един отговор. В първата колона са показани дейностите на културната политика, в следващите – разпределението на получените отговори по скалата. В последната колона са представени случаите, когато същите дейности са били избрани за подобрене от местните жители.

Опазването на наследството е изведено с най-висока степен на важност. Разбираемо с най-висок дял за подобрене е предлагането на разнообразни и достъпни събития. Съхранението на наследството заема следващото място. Обновяването и изграждането на инфраструктура е изпреварено от показателя „компетентност на лицата в областта“. Подобренето на *културната инфраструктура* е с приблизително еднакви резултати на тези, посочени в табл.1 „Участие в самодейност на населението в малките общини“ относно липсата на място за осъществяване на самодейност.

Таблица 4
Оценка на културната политика от населението по отделни общини (в %)

Показатели	Аврен				Бяла				Долни чифлик				Балчик				Каварна				Шабла				
	1	2	3	4	1	2	3	4	0	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Средна оценка	2,35				4,61				2,95				3,99				4,66				3,42				
Относителен дял на избраните отговори																									
Разнообразен календар	13,75	35,00	32,5	18,75	45,16	48,39	3,2	3,2	1,31	28,94	25	16,45	28,29	24,84	52,8	16,8	5,6	46,27	35,82	17,91	-	11,54	32,7	38,46	17,3
Богат календар	3,75	36,25	37,5	22,5	32,26	48,39	16,13	3,22	1,97	15,13	28,29	27,63	26,97	27,95	42,86	24,84	4,35	43,28	33,58	23,66	-	-	32,69	40,38	26,92
Физически достъпни дейности	35,00	21,25	21,25	22,5	58,06	29,03	9,68	3,22	0,66	16,45	40,13	15,13	27,63	29,81	36,65	28,57	4,97	52,24	32,84	14,93	-	30,78	51,92	5,77	11,54
Възможности за културно предприемачество	3,75	10	27,5	58,75	6,45	22,58	38,70	32,26	1,97	5,92	34,21	30,26	27,63	11,80	36,02	36,02	16,15	23,88	32,84	23,13	20,15	15,38	17,31	38,46	28,85
Нови дейности	-	25	31,25	43,75	29,03	29,03	25,81	16,13	1,97	6,58	20,39	36,84	34,21	18,63	30,43	37,27	13,66	23,88	23,13	31,34	21,64	17,31	50,00	11,54	21,15
Свобода за творческо изразяване	7,50	22,50	30,00	40,00	61,30	29,03	3,22	6,45	1,97	7,24	22,37	24,34	44,08	14,29	35,40	24,22	26,09	14,93	66,42	7,46	11,19	15,38	34,62	32,69	17,31

Оценки:

- 1-да напълно;
- 2-да, донякъде;
- 3-не напълно;
- 4-не;
- 0-неотговорили.

При положение, че културното предприемачество показва най-висок дял на отрицателна оценка, впечатление прави, че той е даден с най-нисък процент за подобрене. Вероятно респондентите го отчитат като липсващ елемент на културната политика, но не мислят, че нещо може да се подобри или постигне в тази област към настоящия момент.

Инфраструктурата, компетентността и предприемачеството не ги разпределяме по дейности, защото за нас са значими и определящи за всички посочени преди тях в таблицата. Условието за творческа работа се определят едновременно от компетентността на лицата в областта, културната инфраструктура и възможността за новости и предприемачество в сферата. При предоставената опция за свободно посочване на други значими за респондентите дейности имаме получени отговори: пенсионерските клубове; работата с деца; стимулиране на инициативи и млади хора в общината; да се разшири кръгът дейности, в които да се включват повече жители. Подобно желание посочва тенденция относно една от стратегическите дилеми⁷, а именно в полза на демократизирането на културата (повече хора в повече дейности) за сметка на културната демокрация (по-лесен достъп до средствата за производство).

Таблица 5

Дейности на културната политика по степен на важност (в %)

Дейност	Много важно	Важно	Нито, нито	Не много важно	Не е важно изобщо	Избрано за подобрене
Опазване на наследството	76,38	27,54	1,97	2,30	0,82	43,28
Условия за творческа работа и иновативност	30,49	48,69	13,77	6,40	0,33	-
Предлагане на разнообразни и достъпни събития	35,08	51,15	8,52	3,93	1,31	62,46
Обучение и подкрепа на творци	32,79	47,70	14,10	4,10	1,31	-
Инфраструктура	-	-	-	-	-	29,51
Компетентност на лицата в тази област	-	-	-	-	-	35,08
Културно предприемачество	-	-	-	-	-	22,13

Тази констатация, от своя страна, ни насочва към други два важни момента в нашето изследване. На първо място, желанието за разширяване на кръга дейности, в които да се включат повече жители, поставя въпроса за кого е създадена/разработена културната политика в дадено населено място - за неговите *посетители или местни граждани*. Освен това, на какво се акцентира в нея – на *професионалисти или самодейци и събития с тяхното участие*.

⁷ Стратегическите дилеми представляват извършването на избори и балансирането по определени дихотомии като напр „инвестиция-разход“, „държавна помощ-самоиздръжка за културата“ и др. По-подр. виж Matarasso, Fr., Landry, Ch. Balancing act: twenty-one strategic dilemmas in cultural policies. Cultural policies research and development unit, Policy Note 4, Council of Europe Publishing, 1999.

Възприемането от страна на местните жители на тези два акцента в нашето изследване е следното:

- Относно това доколко дейностите са насочени към посетителите или местните не може да се даде категоричен превес на нито едната категория. Дори и да е конструирана културната политика на повечето места с цел привличане на туристи, то това не е за сметка пренебрегването на местните жители и техните потребности. Те не се чувстват ощетени.

Таблица 6

Сегментиране на културната политика (в %)

Сегмент	Да	Донякъде	Не мога да определя	Не
Посетители	30,98	36,72	26,56	5,74
Местни жители	30,16	42,46	20,16	7,21

- По отношение принадлежността на участниците данните са следните:

Таблица 7

Принадлежност на участниците (в %)

Участници	Да, изцяло	Да, донякъде	Не	Не мога да определя
Самодейни състави и събития	50,65	37,54	4,92	6,88
Професионалисти и събития	16,72	39,67	21,31	22,30

Резултатите са достатъчно ясни сами по себе си. Неслучайно, в страната най-разпространените културни институции са читалищата⁸.

На второ място, това е съгласуваността на културната с останалите публични политики (вж фиг.1).

Таблица 8

Съгласуваност на културната политика (в %)

Публична политика	Да	Не	Донякъде
Образование	48,36	24,10	27,05
Туризм	58,69	22,95	18,03
Социални дейности	26,56	40,66	31,97
Здравеопазване	19,67	54,26	25,57

Най-висок е относителният дял „да“ - положителните оценки по отношение на туризма⁹. Най-близки стойности се наблюдават със сферата на образованието, което не изненадва по никакъв начин. За съжаление, неразбрана и скрита все още остава връзката между културата и социалните дейности по общини или по-скоро, неосъзната в пълна степен връзка. Неслучайно една от допълнително предложените дейности към културната политика от местните

⁸ Специфичен феномен за България, като понякога в малките общини те съвместяват кино, театър и др. Виж подр. Ганев, Ст., Вълчев, А., Шопов, Н. Управление на културата. София: Интелект-А, 1999.

⁹ Включили сме го в публичните политики, защото е приоритетен отрасъл за повечето общини, заявена област за икономическо развитие, дори и да не е от традиционно възприеманите публични ресурси.

жители е свързана с пенсионерските клубове. Най-слаба е връзката със здравеопазването, което би могло да се тълкува по същия начин, а именно неосъзнаване на потенциала на културата в сферата на здравеопазването от страна на местното население. Най-висока степен на съгласуване между отделните публични сфери се наблюдава в общините Каварна и Балчик.

Относно *компетентността на местната администрация*, 60,50% от населението счита, че хората, отговорни за културната им политика са способни и притежават необходимите знания и умения. Най-високите стойности отново се наблюдават за Каварна и Балчик, следвани от Бяла.

Парадокс в резултатите в известна степен наблюдаваме спрямо компетентността на администрацията за една от общините (Долни Чифлик). На фона на получените добри оценки за културната политика като цяло, оценката на администрацията е негативна. Ако не са доволни от нея, то тогава как оценяват положително резултатите от нейната работа. Едно от възможните обяснения, според нас е, че се дължи на политически пристрастия. По този начин политически опоненти дават реално позитивната си оценка за културния живот, но след това умишлено „очернят“ отговорните за него лица.

В обобщение, бихме посочили, че общините Каварна и Балчик се отличават в най-висока степен с балансирана, създадена за местните жители културна политика, характеризираща се с наситеност и разнообразие на културния календар, богатство на програмата, възможности за културно предприемачество, съгласуваност на публичните политика и компетентност на отговорните лица.

3. Оценка на различията в културната политика на общините

Резултатите от проведеното анкетно проучване сред населението са основа за проверката на статистически хипотези с подходящи критерии (t-критерий на Стюdent).

Те недвусмислено показват, че има различия между изследваните общини по отношение на културната им политика, които се дължат в частност на различна обезпеченост с културни, природни и финансови ресурси. Наличието на подобни различия, както и финансовото осигуряване в различна степен, ни дават основание да разделим общините на две групи по три показателя. Така формулираме следните хипотези, които подлежат на статистическа проверка:

1) Наблюдават се различия в културната политика според културните ресурси.

2) Наблюдават се статистически значими разлики в културната политика според природните ресурси.

3) Наблюдават се различия според финансовите ресурси.

4) Наблюдават се различия в съгласуваността на публичните политики и културната политика между общините, като тя е по-силно изразена в по-развитите в културно отношение малки общини.

Под „природни“ в случая ще разбираме морското изложение на общините, две от тях са с много малък излаз на море и при тях има известни различия в провежданата културна политика на фона на останалите. Това са фокусирането върху работата с деца, автентичният фолклор и неговото запазване, вида на провежданите културни събития. В тази връзка ще търсим има ли разлика по отношение на сегментирането на културната политика

(местни жители и посетители) в така обособените независими извадки – Долни чифлик и Аврен, съпоставени с Балчик, Каварна, Шабла и Бяла.

При разделянето на общините по другите два признака сме работили с едно и също групиране, тъй като водещите ни общини по признаците културни и финансови ресурси съвпадат. Водещи в тези направления са Балчик и Каварна. Тях сравняваме с другите четири – Шабла, Аврен, Долни чифлик и Бяла.

Основно е виждането ни, че за оползотворяване на възможностите на културата за развитие на малките общини и влиянието върху него, е необходимо културната политика да бъде разработена, подходяйки стратегически към нея. Това изисква да се направи анализ на ресурсите и след това да се акцентира на такава комбинация от тях, които ще придадат уникалност на населеното място и ще доведат до висока културна отличимост в съзнанието на местните жители и посетителите.

При тестване на хипотезите, свързани с различията според типа на населеното място на респондентите, е използван **t-критерият на Стюdent** за сравняване на резултатите между две независими извадки. Основание за използване на този критерий ни дава самото формиране на общата извадка, съставена от независими представителни извадки от шестте общини по Северното Черноморие, като структурата на общата извадка повтаря напълно структурата на генералната съвкупност. Броят на включените респонденти в извадката, както общо, така и в отделните групи по населено място, е достатъчно голям, което предполага, че данните се доближават до нормалното разпределение.

1) *Наблюдават се различия в културната политика (самодейни състави и прояви или професионални състави и прояви) според културните ресурси*

За целта ще изследваме две хипотези. Едната се отнася до самодейната активност като акцент, а другата до професионалистите и тяхното място в културната политика. За изследване на различията формулираме съответните нулева и алтернативна хипотези:

А) H_0 : Няма статистически значими различия в акцента на културната политика относно самодейци в зависимост от културните ресурси.

H_1 : Има статистически значими различия в акцента на културната политика относно самодейни състави и събития с тяхно участие в зависимост от културните ресурси.

Б) H_0 : Няма статистически различия в акцента на културна политика относно професионалисти и събития с тяхно участие.

H_1 : Има съществени различия в акцента на културна политика относно професионалисти и събития с тяхно участие.

За тестване на хипотезата използваме резултатите от анкетното проучване относно акцентирането на самодейни състави и събития с тяхно участие или професионални такива. В предния параграф установихме, че най-разпространени са читалищата като културна инфраструктура, а сега искаме да проверим дали това води до статистически значим превес на самодейните прояви и занимания на населението. Предполагаме, че има различия по отношение на професионалистите и свързаните с тях мероприятия. А именно, в по-развитите в културно отношение общини те са повече, отколкото в останалите четири общини. Като референтни общини сме избрали следователно Каварна и Балчик.

Статистически критерий за проверка е t-критерият на Стюdent за съпоставяне на относителни величини от две извадки, като са направени следните сравнения:

Степени на свобода¹⁰ – $k = 608$.

Избраната вероятност да се допусне грешка от първи род е 5% (или $\alpha = 0,05$), като поради факта, че статистическият ред не е вариационен, а включените в извадката случаи са достатъчно много, емпиричната стойност на t-критерия се сравнява с теоретична стойност от 1,964 при посоченото равнище на значимост. Емпиричните стойности на t-критерия на Стюdent относно наличието на различен акцент в общините сме представили в таблица 9.

Таблица 9

Емпирични стойности на t-критерия относно наличието на различен акцент в културната политика по общини

Вид акцент	Да	Не
Самодейни състави и събития с тяхно участие	1,2971	0,5668
Професионалисти и събития	10,0213	9,4503

Емпиричните стойности на критерия са изчислени въз основа на данните от табл.7.

Не се наблюдават значими различия по отношение на самодейни състави, а само за професионалистите. Това означава, че имаме потвърдена значимост на положителните отговори за Каварна и Балчик. Коего ни дава основание да приемем само първата нулева и втората алтернативна хипотеза.

По отношение на културната политика можем да проверим статистически значими ли са и оценките на респондентите спрямо определени нейни показатели. Използваме същото разделяне на общините относно оценката на жителите за тяхната община. За целта формулираме нулевата и алтернативната хипотези, както следва:

H_0 : Няма значима разлика между оценките на респондентите относно културната политика в Каварна и Балчик и останалите общини.

H_1 : Има съществени различия между оценките на респондентите относно културната политика в Каварна и Балчик и останалите четири общини.

Като статистически критерий за проверка е избран t-критерият на Стюdent за съпоставяне на относителни величини от две извадки, като емпиричните стойности на t-критерия сравняваме с теоретична стойност от 1,964 при посоченото равнище на значимост. Данните от изчисленията са представени в таблица 10.

Таблица 10

Емпирични стойности относно оценката на културната политика в общините

Показатели	По отговори „да“	По отговори „не“
Разнообразен културен живот	6,7150	6,6001
Богат културен календар	12,4037	7,4048
Физически достъпни дейности	3,0015	2,9181
Възможности за културно предприемачество	5,3106	5,0492
Нови културни дейности	3,0069	2,7609
Свобода за творческо изразяване	8,9357	6,1291

¹⁰ $K = n_1 + n_2 - 2$

Данните, с които тестваме тази хипотеза, са изчислените относителни дялове въз основа на резултатите от анкетното проучване. Тези емпирични стойности категорично показват надвишаване на теоретичната стойност от 1,964. В такъв случай *отхвърляме нулевата хипотеза и приемаме алтернативната - съществуването на различия в оценките на респондентите за културната политика между така обособените групи общини относно културните им ресурси.* Считаме, че сме доказали нашата първа статистическа хипотеза, че културните ресурси водят до различия в културната политика.

2) *Наблюдават се статистически значими разлики в културната политика според природните ресурси*

Във връзка с предположението, че ресурсите оказват влияние на културната политика, тоест водят до значими различия между общините, сега ще подложим на проверка още един вид ресурси - природните. За проверка на така формулираната хипотеза използваме резултатите от анкетното проучване сред населението на шестте общини, обект на нашето изследване. Отново ще приложим t-критерият на Стюdent като статистически критерий за проверка. Неговата теоретична стойност от 1,964 ще сравним с получените емпирични стойности, като използваме данните относно насочеността на културната политика, тоест нейното сегментиране (вж. табл.6). В този случай разделяме малките общини отново на две групи, но според признака изложение на морския бряг. И поради факта, че Долни чифлик и Аврен са с най-малък такъв, сме ги обособили в отделна група. Останалите – Шабла, Каварна, Балчик и Бяла – са със значителен морски бряг (виж табл.11).

Таблица 11

Емпирични стойности според насоченост на културната политика

Сегмент	По отговори „да“	По отговори „не“
Посетители	12,4596	4,2651
Местни жители	9,7135	5,6360

Формулираме нулевата и алтернативната хипотези, както следва:

H_0 : Няма значими различия относно насочеността на културната политика между общините според природните ресурси.

H_1 : Има съществени различия между общините относно насочеността на културната политика според природните ресурси.

Нашите предположения, че ще има по-голяма насоченост, тоест по-силно изразено сегментиране в полза на местните жители в двете общини с малък морски бряг не се оправда. Разликата между чисто морските и другите две общини относно насочеността на културната политика към местните жители е в полза на четирите общини. Там мнението, че културната политика е насочена към местните жители преобладава и е статистически значимо. По отношение на посетителите имаме ясно изразени разлики между двете групи малки общини в полза отново на втората група (Шабла, Каварна, Балчик, Бяла).

Следователно въз основа на представените данни *отхвърляме нулевата и приемаме алтернативната хипотеза, че имаме различия в културната политика на общините според природните ресурси (големина на морския бряг).*

3) *Наблюдават се различия според финансовите ресурси*

Хипотезите за проверка са следните:

Н₀: Няма различия в културната политика на общините спрямо финансовите им ресурси.

Н₁: Има различия в културната политика на общините спрямо финансовите им ресурси.

Тук разделението е направено спрямо финансовите ресурси, тоест най-богатите общини са съпоставени на другите четири. В резултат на изследване отново ще отделим Каварна и Балчик и ще съпоставим останалите общини на тях.

На първо място, можем да приведем като доказателство и данните от табл.10 *Емпирични стойности относно оценката на културната политика в общините*, тъй като те също са получени при това разделяне на общините в изследването. На следващо място, за проверка на хипотезите ще ни послужат резултатите относно степента на важност на дейностите на културната политика за две групи общини (виж табл.12).

Таблица 12

Емпирични стойности на важността на дейностите на културната политика

Дейност	Според финансовите ресурси (но и според културните)		Според природните ресурси	
	да	не	да	не
Опазване на наследството	1,4868	1,0853	1,8451	0,1041
Създаване на условия за творческа работа	5,0407	0,9214	4,8522	1,9976
Предлагане на разнообразни и достъпни събития	4,9796	3,3860	5,1581	2,6570
Обучение и подкрепа на творци	6,3924	4,0667	6,5248	2,8161

Като дейност опазването на наследството е без статистическа значима разлика, което означава, че е еднакво важно за всички общини. Това им е първият приоритет. От останалите бихме извели разнообразието и достъпните събития, тъй като обучението на творци, които могат да ги превърнат в Творчески градове е далеч от желаното ниво, както и културното предприемачество или културни индустрии.

Като цяло различията между общините са със високи емпирични стойности и значително надвишаващи теоретичната от 1,964 на t-критерият на Стюdent. Най-високи те са за положителните отговори относно обучение и „подкрепа на творци“ и „създаване на условия за творческа работа“. За нас това е доказателство, че те силно зависят от финансовата обезпеченост на културната политика и са резултат от работата на местната администрация и нейното желание да създаде подходяща среда, както посочихме в предходните глави.

Като обобщение можем да посочим, че *отхвърляме нулевата и приемаме алтернативната хипотеза, че културната политика на малките общини зависи от финансовите ресурси, с които разполага.*

В таблицата сме представили и стойностите при другото изследвано от нас групиране на общините, това по морския бряг. Големи отклонения в стойностите за приемане или отхвърляне на хипотезата между тях няма, с едно изключение. То се отнася до стойностите, свързани с негативните отговори спрямо „създаването на условия за творческа работа“ като е статистически значима разликата само при разделянето по природни ресурси. Това означава,

че имаме изразено различие между общините, тоест в двете „неморски“ не е важен този елемент, колкото в другите четири.

Можем да заключим, че ресурсите, с които разполагат общините, влияят на културната им политика.

4) *Наблюдават се различия в съгласуваността на публичните политики и културната политика между общините, като тя е по-силно изразена в по-развитите в културно отношение малки общини*

Нулевата и алтернативна хипотези, които формулираме са съответно:

H_0 : Няма различия в съгласуваността на публичните политики с културната в малките общини.

H_1 : Има съществени разлики в съгласуваността на публичните политики с културната на малките общини.

От една страна, вече показахме, че някои публични политики са застъпени в по-голяма степен (58,69% от извадката посочват, че туризмът е интегриран с културната политика, докато за другите области са между 19 и 48%).

От друга страна, е необходимо да се постави въпросът дали съгласуваността е налице за всички малки общини или има такива, за които се отнася в по-голяма степен. За тази цел изследваме всяка една публична политика поотделно, и то при обособяване на общините в две групи. В първата попадат изведените от нас във втора глава по-развити общини Каварна и Балчик, а във втората група остават Аврен, Бяла, Долни чифлик и Шабла. За статистическа проверка ползваме резултатите от анкетното проучване сред населението на шестте общини и по-конкретно отговорите на респондентите доколко културната политика в тяхната община е съгласувана с образованието, туризма, социалните дейности и здравеопазването. Емпиричните стойности за сравнение с теоретичната на t-критерия (1,964) са представени в таблица 13.

Таблица 13

Емпирични стойности на отговорите относно съгласуваност на културната политика с публични политики

Публичен сектор	Отговори „да“	Отговори „да!“*	Отговори „не“
Образование	2,5531	4,9396	5,0887
Туризм	10,1700	10,7832	28,5237
Социални дейности	2,2835	2,2055	2,1437
Здравеопазване	5,0482	3,2008	3,1061

* „Да!“ включва и „Да донякъде“

Констатира се, че за всички отговори имаме значими различия. Това за нас е достатъчен аргумент да заявим, че *се наблюдават разлики между общините относно съгласуваността на културната политика и образованието, туризма, социалните дейности и здравеопазването*. Двете общини са с по-голяма съгласуваност по „образование“ по отговори „да“. За останалите малки общини се потвърждава значимостта на отрицателните им отговори, което означава, че имаме диференциация според общините. По отношение на „туризм“ процентите са още по-внушителни и съответно емпиричните стойности категорични за наличие на съгласуваност (вж. табл.14).

Таблица 14

Резултати по общини относно съгласуваността на културната политика с туризма (в%)

Община	Аврен	Бяла	Долни чифлик	Балчик	Каварна	Шабла
Процент на респондентите, дали положителни отговори за туризма	61,25	90,32	48,03	95,03	92,53	78,85

Социалните дейности повтарят модела на съгласуване на културната политика с образованието, тоест по-висок процент положителни отговори за Каварна и Балчик и повече отрицателни за Бяла, Аврен, Долни чифлик и Шабла, макар и с по-малки разлики в процентите. Очакваната липса на интегрираност между здравеопазването и културната политика се потвърждава от една страна, за двете най-развити общини. От друга страна обаче, наблюдаваме над 50 % положителни отговори за останалите четири, което отново показва наличието на различия между общините относно съгласуваност между публичните политики, представени в изследването и културната политика. Имаме основания да *отхвърлим нулевата и да приемем алтернативната хипотеза.*

Заклучение

Изследването ни показва, че общините се различават в някои направления по отношение на провежданата от тях културна политика и оценката, която населението дава за нея. От друга страна, приоритети като опазване на наследството, тясната връзка на културата и туризма, са характерни за всички тях. Наличието на повече ресурси в сферата води до по-богат и разнообразен културен календар, по-добре поддържана културна инфраструктура, създаване на имидж на населеното място и гордост за неговите жители. Всичко това повишава оценката за културната политика от нейния бенефициент, а именно - населението. По-високата оценка на населението отразява по-развити от гледна точка на културата общини. Именно по този начин, постигането на отличимост в сферата на културата ще бъде по-бързо и съпроводено със забележими резултати. Основните изводи, които можем да обобщим, се отнасят до факта, че културната политика на общините зависи от наличните ресурси (културни, природни и финансови). От своя страна, степента на съгласуваността ѝ с останалите публични политики спомага за развитието на общините. Формирана по начин, който отразява предпочитанията и потребностите на населението, вкл. и отразяваща ангажираността на местната администрация, културната политика може да доведе до отличимост, което ще подпомогне развитието на изследваните общини. Постигането на подобна културна отличимост е свързано с непрекъсната работа и воля от страна на местната власт. Тя би следвало да търси усъвършенстване и развитие на културната политика по отношение на:

- Обезпечаване на опазването, социализацията и популяризирането на наследството.

- Възможен достъп до световни и местни литературни произведения, поощряване на четенето и разпространението на книги.
- Подпомагане на обществения и съвместен характер на културата чрез представления на живо, фестивали и други.
- Генериране на висока степен на съгласуваност между културните и останалите публични политики по образованието, социалните, икономически, по околната среда и градското планиране, още повече че качеството на местното развитие зависи от тази интегрираност.
- Едновременно установяване и популяризиране на връзки с институции и организации, които работят със знание (например университети, училища по изкуствата, изследователски центрове).
- Гарантиране на моралните права на авторите и творците и съдейства за справедливо възнаграждение.
- Следване на принципа на взаимосвързаност и спрямо международното културно сътрудничество, което поддържа и подкрепя свободното движение на творци, културни дейци, произведения.
- Повишаване на ролята на културните индустрии за приноса към местната идентичност, създаване на условия за културно предприемачество, осигуряване на финансиране и консултация относно стартиране на бизнес, правни въпроси и т.н.
- В цялостната дейност на общините да не се пренебрегва културното влияние при публични и частни инициативи, които могат да доведат до значими промени в живота на града и местната общност. В еднаква степен да важи и предварително да се отчитат културните параметри във всички планове, касаещи културното наследство.

Цитирана литература

1. Ганев, Ст., Вълчев, А., Шопов, Н. Управление на културата. София: Интелект-А, 1999.
2. Национален статистически институт. Население към 01.02.2011 по области, общини, населени места и възраст.
3. Програма 21 за култура. Инициатива на градове и местни власти за културно развитие. 2004.
4. Atlas, C. Cultural policy: What is it, who makes it, why does it matter? www.nyfa.org/files_uploaded/Pages_65-68.pdf].
5. Bianchini, F. Cultural planning for urban sustainability. In L. Nyström & C. Fudge (Eds). Culture and Cities. Cultural Processes and Urban Sustainability, Stockholm, The Swedish Urban Development Council 1999, pp. 34–51.
6. Gray, Cl. Managing cultural policy: Pitfalls and prospects. //Public Administration, Vol. 87, No. 3, 2009, pp. 574–585.
7. Evans, G. Hard-branding the Cultural City. From Prado to Prada.// International Journal of Urban and Regional Research, 2003, 27(2), pp. 417–440.
8. Lanzafame, Fr. Culture as an asset for development: Why international cooperation is key? //UNESCO “Culture and Development: A response to the challenges of the Future?”, Sciences Po, Paris, 10 October 2009, www.unesco.org/themes/culture [13.06.2011]

9. Matarasso, Fr., Landry, Ch. Balancing act: twenty-one strategic dilemmas in cultural policies. Cultural policies research and development unit, Policy Note 4, Council of Europe Publishing, 1999.

10. Mundy, S. Cultural policy. A short guide. Council of Europe Publishing, 2000.

11. Polat, N. Istanbul, Pecs and Essen (Ruhr region): European capitals of culture 2010 and possible effects on regional development. A comparative analysis. //Human resources – the main factor of the regional development, №5, p.212-218.

12. Richards, Gr., Wilson, J. The impact of cultural events on city image: Rotterdam, Cultural capital of Europe 2001// Urban studies, 2004, Vol.41, №10, p.1931-1951 Richards, Gr. What is cultural tourism//

13. Throsby, D. The economics of cultural policy. Cambridge university press, 2010.

14. Wangermee, R., cit.in D'Angelo, M., Vesperini, P. Cultural policies in Europe: Method and practice of evaluation. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000.

15. Wyszomirski, M.J. Arts and culture. In Salamon, L.M (ed.). The state of nonprofit America. Washington D.C.:Brookings University Press, 2002.